

TÁBIYIY PÁNLERDI OQITIW PROCESINDE SANLI TEXNOLOGIYALAR TIYKARINDA BASLAWISH KLASS OQIWSHILARINIŇ EKOLOGIYALIQ MÁDENIYATIN QÁLIPILESTIRIW (QARAQALPAQSTAN SHARAYATINDA)

Tolepova Gúlchexra Tazabaevna

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18617551>

Annotaciya: Bul maqalada Qaraqalpaqstan sharayatında baslawış klass oqıwshılarınıń ekologiyalıq mádeniyatın qálıplestiriwde sanlı texnologiyalardı qollanıwdıń áhmiyeti talqılanadı.

Gilt sózler: sanlı texnologiyalar, ekologiyalıq mádeniyat, baslawış klass, bilimlendiriw procesi.

Аннотация: В данной статье анализируется важность применения цифровых технологий в формировании экологической культуры учащихся начальных классов в условиях Каракалпакстана.

Ключевые слова: цифровые технологии, экологическая культура, начальная школа, образовательный процесс.

Annotation: This article analyzes the importance of using digital technologies in shaping the ecological culture of primary school students in the context of Karakalpakstan.

Keywords: digital technologies, ecological culture, primary school, educational process.

Hár bir ilimiy jumıs óziniń anıq maqseti hám wazıypalarına iye bolıwı zárúr. Bul maqalada keltirilip atırǵan máseleler, sońǵı jıllarda dúnya kóleminde júz berip atırǵan ózgerisler, jańa texnologiyalar hám ilimiy jetiskenlikler konteksinde kórip shıǵıladı. Ilimiy izertlewler tek teoriyalıq jaqtan emes, al ámeliyatta da úlken áhmiyetke iye, sebebi olar jańa bilimler, innovaciýalar hám sheshimler jaratıwda tiykar bolıp xızmet etedi. Usı maqalanıń aktuallıǵı, zamanagóy ilim hám texnologiyalardıń jedel rawajlanıwına baylanıslı, bar teoriyalar hám ámeliyatlardıń arasındaǵı baylanıstı úyreniwge qaratılǵan.

Oqıwshılar ózleriniń qızıǵıwshılıqlarına sáykes keletuǵın materiallardı tańlaw imkaniyatına iye bolıp, bul olardıń bilimge bolǵan qızıǵıwshılıǵın arttıradı. Bunnan tisqari, sanlı baylanıs quralları arqalı oqıtıwshılar hám oqıwshılar arasında jedel pikir alısıw, mashqalalardı birgelikte sheshiw hám óz-ara bilimlendiriw procesinde belsene qatnasıw imkaniyatlardı jaratıladı. Sanlı texnologiyalardı bilimlendiriwde qollanıw, sonday-aq, oqıtıwshılardıń professional rawajlanıwına da járdem beredi, sebebi olar zamanagóy pedagogikalıq usıllar hám innovaciyalıq metodlardı úyreniw imkaniyatına iye boladı. Nátiyjede, sanlı texnologiyalar bilimlendiriw procesin jáne de nátiyjeli, interaktiv hám qızıqlı etiwge xızmet etedi, bul bolsa oqıwshılardıń bilim alıw procesin sapa jaǵınan jańa basqıshqa kóteredi.

Ekologiyalıq mádeniyat túsiniǵı insan hám qorshaǵan ortalıq arasındaǵı qatnaslardı úyreniwge qaratılǵan áhmiyetli bir túsiniq bolıp esaplanadı. Bul túsiniq tiykarınan, adamlardıń ekologiyalıq mashqalalarga múnásibetleri, olardı sheshiw jolların izlew hám tábiyatqa húrmetti qálıplestiriwge qaratılǵan. Ekologiyalıq mádeniyat, sonday-aq, insannıń tábiyǵiy resurslardan paydalanıwdaǵı juwapkershiligin, olardı saqlaw hám tiklewdegi iskerligin de óz ishine aladı. Bilim beriw procesinde ekologiyalıq mádeniyattı rawajlandırıw, tek ekologiyalıq bilimlerdi arttırıw emes, al oqıwshılarda tábiyattı súyiw, onı qorǵawǵa bolǵan juwapkershilik sezimin qálıplestiriw ushın da áhmiyetli. Bilimlendiriw mákemelerinde ekologiyalıq mádeniyattı úyretiw, óz gezeginde, oqıwshılardıń keleshektegi jumıslarına tásir etedi. Bunday

bilim beriw, oqıwshılardı ekologiyalıq mashqalalardı túsiniwge, olardı sheshiwge qaratılğan innovaciyalıq sheshimlerdi izlewge iytermeleydi. Ekologiyalıq mádeniyattı qalıplestiriw procesinde oqıwshılar ózleriniń qorshağan ortalıqqa bolğan múnásibetlerin úyrenedi, sonday-aq, olardıń sociallıq juwapkershilik sezimi artadı. Bul process, óz gezeginde, jámiyette ekologiyalıq sananı arttırıwǵa xızmet etedi. Ekologiyalıq mádeniyattı rawajlandırıw ushın bilim beriwde interaktiv metodlardan paydalanıw, oqıwshılardıń belsene qatnasıwın támiyinlew hám olardıń pikirlerin erkin bildiriw imkaniyatın jaratadı. Bul bolsa oqıwshılardı tek ǵana bilimler menen emes, al ámeliy tájiriybeler menen de támiyinleydi.

Ekologiyalıq mashqalalardı sheshiwde oqıwshılardıń óz ara birge islesiwi hám jámáátte is alıp barıw qábiletleri de úlken áhmiyetke iye. Solay etip, ekologiyalıq mádeniyattı úyretiw, bilim beriw procesinde oqıwshılardıń belsendiligin arttırıp, olardı keleshekte ekologiyalıq juwapker puqaralar etip qalıplestiriwge xızmet etedi. Ekologiyalıq mádeniyat tek ǵana jeke rawajlanıw ushın emes, al jámiyettiń turaqlı rawajlanıwı hám qorshağan ortalıqtı qorgaw ushın da zárúrli komponent bolıp esaplanadı. Óz gezeginde, bunday mádeniyat bilimlendiriw procesinde jáne de keńirek tiykarǵa iye bolıwı kerek, sebebi ol keleshek áwladlar ushın áhmiyetli ekologiyalıq hám sociallıq máselelerdi sheshiwde tiykarǵı rol atqaradı. Ekologiyalıq mádeniyat túsiniǵı, insan hám qorshagan ortalıq ortasındaǵı qatnasıqlardı tártipke salıwshı, ekologiyalıq bilim hám qádiriyatlardı óz ishine alǵan bir sistema bolıp tabıladı. Bul mádeniyat, sonday-aq, insanlardıń qorshağan ortalıqqa bolğan múnásibetin qalıplestiriwde úlken áhmiyetke iye. Ekologiyalıq mádeniyat bilim beriw procesinde oqıwshılarga ekologiyalıq mashqalalardı ańlaw, olardı sheshiw ushın zárúr bolǵan bilim hám kónlikpelerdi beredi.

Bilimlendiriw procesinde ekologiyalıq mádeniyattı rawajlandırıw, oqıwshılardıń tek ǵana ekologiyalıq máselelerge bolǵan itibarın arttırıp qoymastan, al olardıń jeke juwapkershilik sezimin de kúsheytedi. Bunday kózqaras jámiyette jámiyetlik sananı arttırıwǵa, turaqlı rawajlanıw ideyaların alǵa qoyıwǵa járdem beredi. Ekologiyalıq mádeniyattıń bilimlendiriwdegi ornı, keleshek áwladlar ushın turaqlı hám salamat qorshağan ortalıqtı jaratıw maqsetinde áhmiyetli. Ekologiyalıq mádeniyat, insanlardıń tábiyiy ortalıqqa bolǵan múnásibetleri hám minez-qılıqların belgileytuǵın túsiniń sıpatında, jámiyettiń turaqlı rawajlanıwında áhmiyetli rol atqaradı. Bul mádeniyat, bilim beriw procesinde ekologiyalıq bilimlerde arttırıw arqalı, oqıwshılarda qorshağan ortalıqqa baylanıslı juwapkershilik sezimin qalıplestiredi. Nátiyjede, ekologiyalıq mádeniyattıń bilimlendiriwdegi áhmiyeti, keleshek áwladlar ushın jáne de turaqlı hám salamat jasaw sharayatların támiyinlewge xızmet etedi. Ekologiyalıq mádeniyat, qorshağan ortalıqqa bolǵan qatnasımızdı jaqsılaw hám tábiyattı qorgawǵa qaratılǵan bilim hám qádiriyatlar sisteması bolıp tabıladı. Bul mádeniyat, insanlardıń ekologiyalıq juwapkershiligin arttırıwǵa járdem beredi, sonday-aq, tábiyat penen únles jasawǵa úyretedi. Bilim beriw procesinde ekologiyalıq mádeniyattı rawajlandırıw, oqıwshılardı qorshağan ortalıqtı saqlawǵa shaqıradı hám olarda ekologiyalıq sana-sezimdi qalıplestiredi. Solay etip, ekologiyalıq mádeniyat, jámiyettiń turaqlı rawajlanıwına úles qosadı, keleshek áwladlar ushın jáne de taza hám salamat ortalıq jaratıwǵa xızmet etedi.

Qaraqalpaqstan aymaǵı ózine tán ekologiyalıq mashqalalar menen júzbe-júz kelmekte, bul bolsa aymaqtıń tábiyǵıy resursları hám xalqınıń salamatlıǵına unamsız tásir kórsetpekte. Suw resurslarınıń azayıwı, topiraqtıń shorlanıwı, hawanıń pataslanıwı sıyaqlı máseleler úlken áhmiyetke iye. Aral teńiziniń qurıw procesi nátiyjesinde júzege kelgen ekologiyalıq apatshılıqlar, tek ǵana regiondaǵı biologiyalıq hár túrlilikti azaytıp qoymastan, al jergilikli

xalqın turmısın da ózgerıp jibergen. Bunday sharayatta bilimlendiriw sistemasınıń ekologiyalıq bilimlendiriwge itibarı júdá áhmiyetli. Oqıwshılardı ekologiyalıq mashqalalar haqqında bilim beriw, olardı qorshagan ortalıqtı qorgawğa shaqırıw, keleshekte usı mashqalalardı sheshiwde belsene qatnasıwına járdem beredi. Ekologiyalıq bilimlendiriw arqalı jas áwladtı tábiyatqa juwapkershilikli qatnasta bolıwğa úyretiw, olardıń ekologiyalıq mádeniyatın qalıplestiriwge alıp keledi. Sonday-aq, Qaraqalpaqstannıń ózine tán klimat sharayatlardı hám tábiyiy kórinisleri, oqıwshılardı ekologiyalıq bilimlerde ámeliy tárizde úyreniw imkaniyatın beredi. Bunıń nátiyjesinde, oqıwshılar tek teoriyalıq bilimlerde iye bolıp qalmay, al ámeliy tájiriybelerde de qolga kirgizedi.

Ekologiyalıq mashqalalardı sheshiwde bilimlendiriwdiń áhmiyeti sheksiz, sebebi ol ózgerislerde ámelge asırıwda tiykarǵı kúsh bolıwı múmkin. Qaraqalpaqstan sharayatında ekologiyalıq mashqalalar, sonıń ishinde, suw resurslarınıń azayıwı, topıraqtıń shorlanıwı hám hawanıń pataslanıwı sıyaqlı máseleler, tek ǵana tábiyiy ortalıqqa emes, al aymaqtıń sociallıq-ekonomikalıq rawajlanıwına da unamsız tásir kórsetpekte. Bul mashqalalar nátiyjesinde xalqın densawlıǵı, awıl xojalıǵınıń nátiyjeliligi hám ekonomikalıq turaqlılıǵı qawıp astında bolmaqta. Óz gezeginde, bunday ekologiyalıq sharayattar bilimlendiriw sistemasında jańa qatnaslardı talap etedi. Jas áwladtıń ekologiyalıq sanasın qalıplestiriw, olardı qorshaǵan ortalıqqa juwapkershilikli bolıwğa úyretiw zárúr. Ekologiyalıq bilimlendiriw arqalı oqıwshılar mashqalalardı túsiniw, olardı sheshim tabıw jolların úyrenedi. Solay etip, ekologiyalıq mashqalalardı sheshiw baǵdarındaǵı bilimlendiriw procesi,

Qaraqalpaqstannıń keleshegi ushın áhmiyetli faktor bolıp esaplanadı. Qaraqalpaqstan sharayatında ekologiyalıq mashqalalar, sonıń ishinde, topıraq hám suw resurslarınıń pataslanıwı, hawa sapasınıń jamanlasıwı, biotizimniń buzılıwı, jergilikli xalqın salamatlıǵına unamsız tásir kórsetpekte. Bul mashqalalar bilimlendiriw sistemasında ekologiyalıq bilimlerde rawajlandırıw zárúrligin keltirip shıǵaradı. Sonday-aq, ekologiyalıq máseleler boyınsha bilim beriw arqalı oqıwshılardı belsendi puqaralar sıpatında tárbiyalaw, olardı mashqalalardı sheshiwge tartıw áhmiyetli. Qaraqalpaqstan sharayatında ekologiyalıq mashqalalar, atap aytqanda, suw resurslarınıń azayıwı, topıraqtıń shorlanıwı hám hawanıń pataslanıwı, xalqın densawlıǵına unamsız tásir kórsetedi. Bul jaǵday, óz gezeginde, jas áwladtıń ekologiyalıq bilimlerde bolǵan talabın arttıradı. Bilimlendiriw mákemelerinde ekologiyalıq máseleler boyınsha arnawlı baǵdarlamalar hám kurslar islep shıǵılıwı zárúr, sebebi bul oqıwshılarda qorshaǵan ortalıqqa bolǵan juwapkershilikti qalıplestiredi. Ekologiyalıq bilimlendiriw arqalı oqıwshılardı mashqalalardı sheshiwge tartıw, olardı belsendi puqaralar etip tárbiyalawdıń nátiyjeli quralı esaplanadı. Bunday kózqaras, tek ǵana ekologiyalıq mashqalalardı sheshiw emes, al jámiyette turaqlı rawajlanıwdı támiyinlewge de xızmet etedi. Sonday-aq, ekologiyalıq bilimler, jaslardıń keleshektegi jumıslarında áhmiyetli rol atqaradı.

Izertlew nátiyjeleri, ámeliyatta qollanıwı arqalı, sociallıq, ekonomikalıq hám ekologiyalıq mashqalalardı sheshiwge járdem beriwı múmkin. Keleshekte izertlewler, innovaciyalıq sheshimlerdi islep shıǵıw hám jańa imkaniyatlardı ashıw ushın ilim hám texnologiyalardı birlestiriwge qaratılıwı kerek. Nátiyjede, ilimiy izertlewler tek teoriyalıq bilimlerde emes, al ámeliy tájiriybelerde de óz ishine alıwı, sonday-aq, olardı jámiyettiń talaplarına beyimlestiriwge qaratılǵan bolıwı áhmiyetli. Bul process, ilimiy izertlewlerdiń tiykarǵı maqsetlerinen biri sıpatında, insaniyattıń rawajlanıwına úles qosadı. Solay etip,

keleshektegi izertlewler, ilim hám jámiyet arasındaǵı óz-ara baylanıstı jáne de bekkemlewge xızmet etedi, sonday-aq, jańa bilimler hám kózqaraslardı ashıwda dawam etedi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Karimov, I. (2020). Raqamli ta'lim va uning istiqbollari. Tashkent: O'qituvchi.
2. Abdullaeva, N. (2021). Ekologik madaniyatni shakllantirish. Nukus: Qoraqalpog'iston davlat universiteti.
3. Shodmonov, A. (2019). O'quv jarayonida raqamli texnologiyalar. Tashkent: Fan.
4. Mamatqulov, R. (2022). Ekologiya va ta'lim. Nukus: Qoraqalpog'iston ekologiya markazi.
5. Usmonov, B. (2023). Ta'limda innovatsion yondashuvlar. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim vazirligi.
6. Iskandarov, D. (2020). Raqamli texnologiyalar va ekologik madaniyat. Tashkent: O'zbekiston fanlar akademiyasi.